

มนุษยธรรมการปกครองในปรัชญาขงจื๊อ

Humanitarian governance in Confucian philosophy

พระธีรพล ญฐิโก บัวทอง

PhraTerapon Nutthiko Buathong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus

Corresponding Author, E-mail: benedit8263@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่อง “มนุษยธรรมการปกครอง” ในปรัชญาขงจื๊อ ซึ่งสะท้อนการเชื่อมโยงระหว่างจริยธรรมส่วนบุคคลกับระเบียบทางสังคม ผลการศึกษาพบว่า ขงจื๊อมองมนุษยธรรม (เหริน – 仁) ว่าเป็นหลักการสูงสุดแห่งการดำรงอยู่ร่วมกัน โดยเน้นการบำเพ็ญคุณธรรมผ่านการประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน อันเป็นรากฐานของสังคมที่สงบสุขและเป็นธรรม การสร้างระเบียบในสังคมเริ่มต้นจากความกลมกลืนในครอบครัว ซึ่งความกตัญญูและการธำรงสัมพันธ์อันดีระหว่างบุพการีและบุตรถือเป็นหัวใจของการอยู่ร่วมกันอย่างมีคุณค่า

ปรัชญาขงจื๊อมีได้มุ่งสู่โลกหน้า แต่ให้ความสำคัญกับ การสร้างสรรค์ความดีงามในปัจจุบัน ผ่านการควบคุมอารมณ์และการใช้โนธรรมเป็นหลักนำชีวิต เพราะอารมณ์คือพลังขับเคลื่อนที่มีผลต่อพฤติกรรมและความสัมพันธ์ในระดับบุคคลและสังคม ขงจื๊อเชื่อว่า “มนุษยธรรม” มิใช่ภาวะที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ แต่เป็น กระบวนการพัฒนาตนอย่างต่อเนื่อง ผ่านการเรียนรู้การฝึกฝนทางคุณธรรม ความรู้ และการปฏิบัติอย่างเหมาะสม ซึ่งไม่เพียงยกระดับจิตใจของปัจเจกบุคคล แต่ยังส่งผลอิทธิพลเชิงบวกต่อสังคมโดยรวม นำไปสู่ความกลมกลืน ความสงบ และระเบียบในสังคมในที่สุด

คำสำคัญ : มนุษยธรรม, การปกครอง, ปรัชญาขงจื๊อ

Abstract

This academic article examines the concept of “Humanitarian governance” in Confucian philosophy, elucidating the intrinsic relationship between personal virtue and social order. The study reveals that Confucius regards Ren (仁) — humanity — as the supreme principle of coexistence, emphasizing moral cultivation through daily conduct as the foundation of a peaceful and just society. For Confucius, social harmony originates within the family, where filial piety and the maintenance of harmonious relationships constitute the essence of moral life.

Confucian philosophy, rather than orienting toward the afterlife, situates its ethical ideal in the creation of goodness within the present world. Emotional self-regulation, guided by conscience, is central to moral discipline, as emotions profoundly shape human behavior and communal relations. Confucius contends that Ren is not an innate state but a continuous process of self-cultivation—a synthesis of moral learning, disciplined practice, and appropriate conduct. Such cultivation transcends the individual, radiating outward to foster collective harmony, order, and sustainable moral flourishing within society.

Keywords : Humanitarian, governance, Confucian philosophy

บทนำ

ปรัชญาขงจื้อถือเป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมการปกครองและคุณธรรมในสังคมจีนโบราณ ซึ่งส่งอิทธิพลอย่างกว้างขวางต่อประเทศในเอเชียตะวันออกมาจนถึงปัจจุบัน แก่นของแนวคิดนี้อยู่ที่การเชื่อมโยงคุณธรรมเข้ากับการบริหารบ้านเมือง ขงจื้อเชื่อว่า “ผู้นำที่ดี” ต้องเป็นผู้มีคุณธรรม มิใช่ผู้มีอำนาจ ขงจื้อจึงเสนอแนวคิด “มนุษย์ธรรมการปกครอง” ที่ตั้งอยู่บนฐานของ “เหริน” (仁) หรือความเป็นมนุษย์ที่เปี่ยมเมตตา

ขงจื๊อปฏิเสธความเชื่อเรื่องอำนาจศักดิ์สิทธิ์จากสวรรค์ และแทนที่ด้วยแนวคิด “คุณธรรมจากคน” (Boonsuwan, 2004, p. 107) ผู้นำที่แท้จริงต้องได้รับการยอมรับ เพราะคุณธรรมและการกระทำ มิใช่เพราะชาติกำเนิดหรือบารมีทางฟ้า เขาเปรียบผู้นำเสมือน “บิดาผู้ดูแลบุตร” ซึ่งปกครองด้วยความเมตตาและความรับผิดชอบต่อความทุกข์สุขของประชาชน เช่น การจัดหาสาธารณสุข โภค การศึกษา และการดูแลผู้ด้อยโอกาส (Phra-Terapon Nutthiko (Buathong), 2021, p. 67) แนวคิดนี้แสดงให้เห็นว่าขงจื๊อมองการเมืองและศีลธรรมเป็นเรื่องเดียวกัน การปกครองที่ชอบธรรมจึงต้องมีคุณธรรมเป็นรากฐาน มิใช่อำนาจหรือความกลัว

เนื้อเรื่อง

มนุษยธรรมในปรัชญาขงจื๊อ

แนวคิด “เหริน” (仁) หรือมนุษยธรรมในปรัชญาขงจื๊อหมายถึงคุณธรรมแห่งความรัก ความกรุณา และการเห็นอกเห็นใจผู้อื่น เป็นทั้งหลักจริยธรรมส่วนบุคคลและหลักการบริหารประเทศ ขงจื๊อมองว่าการฝึกฝน “เหริน” เริ่มจากครอบครัว โดยเฉพาะความกตัญญูต่อบิดามารดาและความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว เพราะครอบครัวคือหน่วยพื้นฐานของสังคม หากครอบครัวมีความกลมกลืน สังคมก็ย่อมสงบสุข (Dokbua, 2012, p. 67)

ขงจื๊อเน้นว่ามนุษยธรรมมิได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หากแต่ต้องบ่มเพาะผ่านการเรียนรู้ การฝึกฝนตนเอง และการควบคุมอารมณ์ เขากล่าวว่า “ผู้ไม่อาจปกครองตน ย่อมไม่อาจปกครองผู้อื่น” จึงให้ความสำคัญกับ “มนัธรรมสำนึก” ที่คอยกำกับการกระทำให้เป็นไปในทางที่ถูกต้อง

นอกจากนี้ ขงจื๊อยังเสนอหลัก “หลี่” (禮) หรือจารีตพิธี ในฐานะเครื่องมือขัดเกลาจิตใจและสร้างระเบียบทางสังคม “หลี่” มิใช่เพียงพิธีกรรมทางศาสนา แต่คือระเบียบของความสัมพันธ์ที่ช่วยหล่อหลอมจิตสำนึกทางศีลธรรมของผู้คน การปฏิบัติอย่างเหมาะสมจึงเป็นหนทางของ “เหริน” ที่แท้จริง

อีกแนวคิดหนึ่งคือ “จงยง” (中庸) หรือทางสายกลาง ซึ่งหมายถึงความสมดุลในการคิดและการกระทำ ขงจื๊อเห็นว่าผู้ที่สามารถรักษาสอดคล้องระหว่างความเคารพต่อผู้อื่นกับการยึดมั่นในเหตุผลได้ ย่อมบรรลุถึงความเป็น “จวินจื่อ” (君子) หรือ “สุภาพบุรุษผู้ทรงคุณธรรม” ที่เป็นอุดมคติสูงสุดของมนุษย์

พื้นฐานมนุษยธรรมและความดีงามในปรัชญาขงจื๊อ

“เหริน” (仁) หรือมนุษยธรรมในปรัชญาขงจื๊อ ถือเป็นแก่นแท้ของความดีงาม และหลักคุณธรรมสูงสุดที่ฝังรากในจิตใจมนุษย์ ไม่ใช่เพียงความรักหรือความกรุณาแต่เพียงผิวเผิน เहरินรวมถึงความเห็นอกเห็นใจและการปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยจิตเมตตาอย่างแท้จริง ผู้ประพาศิคุณธรรมสูงสุดต้องสามารถเสียสละเพื่อส่วนรวม และดำเนินการอย่างชอบธรรม แม้ต้องแลกด้วยผลประโยชน์ส่วนตน ขงจื๊อเน้นว่าผู้นำควรเป็นแบบอย่างในการกระทำเพื่อส่วนรวม โดยไม่หวังผลตอบแทนและยืนหยัดในความถูกต้องแม้เผชิญความยากลำบาก

“หลี่” (禮) หรือจารีตพิธีทางสังคมเป็นอีกเครื่องมือสำคัญในการสร้างระเบียบและความสามัคคี ขงจื๊อเชื่อว่าผู้ที่ไม่ได้ศึกษาและเข้าใจหลี่ ย่อมขาดรากฐานมั่นคงในการดำเนินชีวิต เพราะหลี่มิใช่เพียงแนวทางปฏิบัติ แต่เป็นกระบวนการขัดเกลาจิตใจและสร้างสายสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล อีกทั้งยังเป็นการแสดงความเคารพและความกตัญญูต่อผู้อื่น จุดมุ่งหมายสูงสุดของหลี่จึงอยู่ที่การสร้างสังคมที่มีศีลธรรมและสัมพันธ์อันงดงาม ไม่ขึ้นอยู่กับการเหน็ดเหนื่อยหรือเอกเทศนิยม แต่เน้นการอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืนในโลกนี้ (Satha-anand, 2014, p. 2)

แนวคิดเหรินยังเป็นพื้นฐานของคุณธรรมอื่น ๆ เพราะการพัฒนาความดีภายในตนเอง เช่น ความเมตตา ความรัก และความเห็นอกเห็นใจต่อเพื่อนมนุษย์ เป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับจิตวิญญาณของบุคคล (PhraTerapon Nutthiko (Buathong), 2021, p. 128) ขงจื๊อยังเน้นการขัดเกลาภายในผ่านการไตร่ตรองทางปัญญา โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยประสบการณ์ภายนอกเพียงอย่างเดียว การพัฒนานี้เกิดจากการพิจารณาและตระหนักถึงคุณธรรมและความดีอย่างลึกซึ้ง

สำหรับผู้ปกครอง ขงจื๊อเสนอให้เริ่มต้นจากความชอบธรรมและความเที่ยงธรรมภายในตนเอง ผู้ปกครองผู้มีปัญญจะปฏิบัติอย่างไม่หวังผลตอบแทน รู้จักควบคุมอารมณ์และการแสดงออกอย่างเหมาะสมกับกาลเทศะ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างสังคมคุณธรรมและความสัมพันธ์ที่ดี

คุณธรรมหลัก 5 ประการที่ผู้ปกครองควรมี ได้แก่

1. ความสุภาพอ่อนโยน — การแสดงมารยาทและเคารพผู้อื่น
2. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ — การแบ่งปันและช่วยเหลือโดยไม่เห็นแก่ตัว
3. ศรัทธามั่นคง — ความซื่อสัตย์และยึดมั่นในความจริง

4. ความขยันหมั่นเพียร — ความพยายามและไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค

5. ความเมตตา — การเห็นอกเห็นใจและมีน้ำใจต่อผู้อื่น

ผู้ปกครองที่บรรลุคุณสมบัติเหล่านี้จะไม่เพียงสร้างความเชื่อมั่นและความรักจากประชาชน แต่ยังสามารถพัฒนาสังคมที่มีความสุข มีระเบียบวินัย และเติบโตอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน (Satha-anand, 2019, p. 635)

การพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในแ่งมนุษย์ธรรม

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นรากฐานของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคม ครอบคลุมความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และลูก ผู้ปกครองและประชาชน รวมถึงเพื่อนกับเพื่อน มนุษยธรรมเป็นหลักสำคัญที่ส่งเสริมการกระทำและการปฏิบัติต่อกันอย่างเหมาะสม ขงจื๊อเชื่อว่า ความสัมพันธ์ที่ดีเริ่มจากการพัฒนาคุณธรรมภายในตัวบุคคล ซึ่งสะท้อนผ่านความเคารพ ความเห็นอกเห็นใจ และการเสียสละเพื่อส่วนรวม

ในบริบทปัจจุบัน การปลูกฝังความกตัญญูและการดูแลผู้สูงอายุ เช่น การเยี่ยมเยียน โทรศัพท์ หรือใช้เวลาร่วมกัน ยังคงเป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมสร้างความสัมพันธ์และลดปัญหาสังคมที่เกิดจากการละเลยผู้สูงอายุ การเป็นแบบอย่างของพ่อแม่ในการปฏิบัติตนด้วยความสุภาพและเคารพผู้อื่นเป็นการถ่ายทอดคุณธรรมโดยตรงสู่ลูกหลาน (Tatchaviset, 2023, p. 248)

ขงจื๊อเน้นว่ามนุษย์ธรรมจะนำไปสู่ความสมดุลและความสามัคคีในสังคม การผสมผสานแนวคิดปรัชญาอื่น เช่น ทฤษฎีหยินหยาง (陰陽) และคติความเชื่อเรื่องเทียน (天) ช่วยสร้างหลักความชอบธรรมในการปกครองและการบริหารบ้านเมือง พร้อมกับหล่อหลอมวิถีชีวิตและจิตสำนึกของประชาชนให้สอดคล้องกับคุณธรรมสากล ขงจื๊อยังเน้นว่าผู้มีอำนาจหรือหัวหน้าต้องตระหนักกว่าอำนาจคือภารกิจแห่งความรับผิดชอบ ไม่ใช่เครื่องมือบังคับบัญชา การตัดสินใจต้องตั้งอยู่บนเหตุผลและความยุติธรรม รางวัลและโทษต้องสมศักดิ์ศรีและมุ่งสู่การแก้ไข ไม่ใช่ทำลาย (Tatchaviset, 2023, p. 248)

คุณธรรมพื้นฐาน เช่น ความสัตย์จริง ตามคัมภีร์จิงหยง บ่งบอกว่าการมุ่งมั่นด้วยความสัตย์จริงจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสำคัญในชีวิตและสังคม ขงจื๊อเน้นการเรียนรู้จากประวัติศาสตร์และการเคารพจารีตเพื่อสร้างความมั่นคงและสมดุลในสังคม โดยสอนว่า ผู้ที่อยู่ในสถานะสูงไม่ควรหลงระเหิรในอำนาจ และผู้ที่อยู่ในสถานะต่ำไม่ควรดูถูกผู้อื่น

การมีคำพูดที่เป็นธรรมและการเคารพซึ่งกันและกันคือรากฐานของความเจริญรุ่งเรืองของบ้านเมือง

ในสังคมยุคใหม่ เช่น ชุมชนออนไลน์ การปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความจริงใจและเคารพ รวมถึงการหลีกเลี่ยงการเผยแพร่ข้อมูลเท็จ การช่วยเหลือเพื่อนบ้าน หรือการเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสา สะท้อนถึงการมีมนุษยธรรมและส่งเสริมความสามัคคี (Thai-khieow, 2024, p. 488) การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องทั้งด้านคุณธรรม ความรู้ และการปฏิบัติ คือกระบวนการสร้างความกลมกลืนและระเบียบเรียบร้อยในสังคม (Legge, 1920, p. 45)

การสร้างสังคมมนุษยธรรม

ขงจื๊อมองว่า มนุษยธรรม (เหริน – 仁) เป็นปัจจัยสูงสุดในการสร้างสังคมที่มีศีลธรรมและความเป็นธรรม เพราะมนุษยธรรมภายในจิตใจมนุษย์นำไปสู่การปฏิบัติต่อกันด้วยความเคารพ ความเข้าใจ และความเมตตา ซึ่งลดความขัดแย้งและความรุนแรง สร้างรากฐานของสังคมที่ยุติธรรมและปราศจากการกดขี่

ความสัมพันธ์ระหว่าง บุพการีและบุตร เป็นตัวอย่างของเหริน ขงจื๊อเปรียบดั่งต้นไม้ใหญ่ที่เคยปกป้องกล้าไม้เล็ก วันหนึ่งเมื่อกล้าไม้เติบโตเป็นต้นไม้ใหญ่ บุตรที่เฝ้ามองเหรินจะตอบแทนต้นไม้เดิมด้วยการปรนนิบัติ ดูแลรากที่อ่อนแอและรักษาสมดุลของระบบนิเวศรอบตัว ต้นไม้จึงยังคงยืนหยัดอย่างสง่างามและมีเกียรติ การดูแลตอบแทนนี้เป็นสัญลักษณ์ของความเมตตา ความเข้าใจ และความสามัคคี ซึ่งหากครอบคลุมทุกครอบครัวปฏิบัติตัวอย่างแท้จริง สังคมโดยรวมก็จะสะท้อนคุณค่าของมนุษยธรรม (Kaewsuwan, 2023, p. 263)

ขงจื๊อยังเน้น คุณค่าของการศึกษา ว่าเป็นกระบวนการอบรมศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และดนตรี ซึ่งช่วยให้การแสดงออกทางอารมณ์ละเมียดละไมและสื่อสารความรู้สึกร่วมกันได้ การขาดการอบรมมักนำไปสู่การแสดงออกหยาบกระด้าง ทำให้ผู้พบเห็นไม่สามารถเข้าถึงหรือรับรู้ความรู้สึกได้อย่างแท้จริง เช่น กรณี “หญิงจีนผัวตาย” ที่แสดงความโศกเศร้ารุนแรง กลับสร้างผลกระทบเชิงลบต่อผู้ร่วมสังเกตการณ์ ขงจื๊อจึงมองว่าดนตรีและพิธีกรรมเป็นเครื่องมือทรงพลังในการสร้างความสงบเรียบร้อยและพัฒนาสังคมให้สงบสุข (Kabilsingh, 1989, p. 260)

ดังนั้น การปลูกฝัง เหริน ผ่านครอบครัว การศึกษา ดนตรี และพิธีกรรม จึงเป็น

กระบวนการขัดเกลาอารมณ์และการแสดงออกที่สำคัญ เพื่อสร้างสังคมที่สงบเรียบร้อยและเต็มไปด้วยมนุษยธรรมอย่างยั่งยืน

การวิเคราะห์และวิพากษ์แนวคิดทางปรัชญา

แนวคิด “มนุษยธรรมการปกครอง” ของขงจื๊อ (仁政, ren zheng) มีรากฐานอยู่บนสมมติฐานว่า มนุษย์โดยธรรมชาติสามารถพัฒนาให้ดีขึ้นได้ผ่านการอบรมคุณธรรม (Tu, 1985) การปกครองจึงมิใช่เรื่องของอำนาจ หากเป็นกระบวนการขัดเกลาจิตใจของทั้งผู้นำและประชาชน อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาเชิงปรัชญาแล้ว ข้อเสนอของขงจื๊อมีลักษณะ “จริยศาสตร์แบบคุณธรรม” (Virtue Ethics) ที่ใกล้เคียงกับแนวคิดของอริสโตเติล ซึ่งถือว่าความดีงาม (arete) เกิดจากการฝึกฝนและการกระทำซ้ำจนเป็นนิสัย (Aristotle, trans. 2009) ทว่า ความแตกต่างสำคัญคือ อริสโตเติลวางความดีไว้ในกรอบของเหตุผลส่วนบุคคล ขณะที่ขงจื๊อยึดโยงมันไว้กับความสัมพันธ์และบทบาททางสังคม (Hall & Ames, 1987)

ในเชิงอภิปรัชญา แนวคิด “เหริน” (仁) ยังสะท้อนโลกทัศน์แบบองค์รวม (holism) ที่มองมนุษย์และจักรวาลเป็นระบบจริยธรรมเดียวกัน ซึ่งแตกต่างจากลัทธิเต๋าที่ให้ความสำคัญกับความเป็นธรรมชาติและการไม่กระทำ (wu wei) ขงจื๊อกลับเน้น “การกระทำที่ถูกต้อง” (yi – 義) เพื่อดำรงสมดุลทางศีลธรรมในความสัมพันธ์ (Fingarette, 1972) จุดนี้เองที่ทำให้ปรัชญาขงจื๊อถูกวิพากษ์โดยนักคิดสมัยใหม่ เช่น เสียง หลง หลี (Li, 2018) ว่าอาจสร้าง “กรอบคุณธรรมแบบลำดับชั้น” ซึ่งขัดกับแนวคิดสิทธิมนุษยชนสากล เนื่องจากให้ความสำคัญกับบทบาทและหน้าที่มากกว่าความเสมอภาคของปัจเจก

ในอีกด้านหนึ่ง การวิเคราะห์จากมุมมองพุทธปรัชญาเผยให้เห็นว่า “เหริน” มีลักษณะใกล้เคียงกับ เมตตา-กรุณา แต่วิธีปฏิบัติที่พุทธศาสนาเน้น “อนัตตา” และ “อุเบกขา” เพื่อคลี่คลายการยึดติด ส่วนขงจื๊อยังรักษาความผูกพันเชิงหน้าที่ไว้ การปกครองแบบขงจื๊อจึงเป็นมนุษยธรรมที่ยังคงมีศูนย์กลางแห่งอำนาจอยู่ที่ผู้นำ แม้จะเป็นผู้นำที่มีคุณธรรมก็ตาม (สุวรรณ สภาอนันท์, 2557)

ในบริบทสังคมร่วมสมัย แนวคิดนี้สามารถถูกวิพากษ์ได้จากมุมมองของ “ประชาธิปไตยแบบมีคุณธรรม” (Ethical Democracy) ที่เสนอให้ขยายแนวคิด “เหริน” จากความสัมพันธ์ในครอบครัวสู่ระดับสาธารณะ ให้ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบทางศีลธรรมร่วมกัน มิใช่จำกัดอยู่เพียงชนชั้นปกครอง การแปลง “เหริน” เป็นหลัก

จริยธรรมสาธารณะจึงเป็นโจทย์ปรัชญาสำคัญของศตวรรษที่ 21 (Bell, 2008)

แนวคิดของขงจื๊อมีพลังในการสร้างรากฐานทางศีลธรรมของรัฐ แต่ต้องเปิดพื้นที่ให้กับการวิพากษ์และการตีความใหม่ เพื่อให้มนุษยธรรมไม่กลายเป็นเพียงเครื่องมือแห่งอำนาจ แต่เป็นพลังขับเคลื่อนสังคมที่ยึดโยงความดีงามร่วมกันของมนุษย์ทุกคน

องค์ความรู้และข้อเสนอทางปรัชญา

จากการศึกษาวิเคราะห์ข้างต้น สามารถสังเคราะห์องค์ความรู้และข้อเสนอทางปรัชญาได้ดังนี้

1. มนุษยธรรมการปกครองในฐานะจริยศาสตร์แห่งความสัมพันธ์

แนวคิด “เหริน” ของขงจื๊อแสดงให้เห็นว่าคุณธรรมมิใช่คุณสมบัติของปัจเจก แต่เพียงผู้เดียว แต่เป็นพลวัตที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ (Relational Ethics) การปกครองที่มีมนุษยธรรมจึงต้องอาศัย “การรับรู้ร่วม” (Mutual Recognition) ระหว่างผู้นำและประชาชน ซึ่งเป็นฐานสำคัญของรัฐศีลธรรม (Moral State).

2. การบูรณาการแนวคิดขงจื๊อกับพุทธจริยศาสตร์

การเปรียบเทียบ “เหริน” กับ “เมตตา-กรุณา” ชี้ให้เห็นความเป็นไปได้ของ “มนุษยธรรมเชิงพัฒนา” (Transformative Compassion) ซึ่งมุ่งยกระดับสำนึกทางศีลธรรมจากระดับครอบครัวสู่ระดับสังคมและสิ่งแวดล้อม การผสมผสานนี้สามารถต่อยอดสู่กรอบคิดใหม่ที่เรียกว่า “จริยธรรมเชิงมนุษยธรรมบูรณาการ” (Integrated Humanitarian Ethics) ที่เหมาะสมกับโลกยุคพหุวัฒนธรรม.

3. ข้อเสนอเชิงนโยบายและการประยุกต์ใช้ร่วมสมัย

1) สถาบันการศึกษาควรบูรณาการหลัก “เหริน-หลี่-อี้” ในหลักสูตรจริยศึกษา เพื่อพัฒนาผู้นำรุ่นใหม่ที่มีความรับผิดชอบทางสังคมและอารมณ์ (emotional intelligence leadership).

2) ภาครัฐควรใช้แนวคิด “มนุษยธรรมการปกครอง” เป็นกรอบในการสร้างนโยบายสาธารณะที่เน้นความเสมอภาค ความเข้าใจ และการมีส่วนร่วมของประชาชน

3) ในระดับโลก แนวคิดนี้สามารถเชื่อมโยงกับแนวคิด “Global Ethics” และ “Human Governance” เพื่อสร้างวาทกรรมใหม่ของการปกครองที่ยืนอยู่บนพื้น

ฐานของคุณธรรมร่วมสมัย (Kim, 2015).

4 กรอบคิดใหม่: จริยธรรมแห่งการปกครองแบบเหริน

องค์ความรู้เชิงปรัชญาที่ได้สามารถสรุปเป็นกรอบคิดใหม่ว่า การปกครองแบบเหรินคือกระบวนการพัฒนาจิตใจของผู้ปกครองให้กลายเป็น “ผู้นำเชิงคุณธรรม” (moral leader) ที่หลอมรวมเหตุผล ความเมตตา และความยุติธรรมเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างสังคมที่สงบสุขอย่างยั่งยืน

กล่าวโดยสรุป องค์ความรู้จากปรัชญาขงจื้อสามารถต่อยอดสู่ “จริยธรรมการปกครองเชิงมนุษยธรรมร่วมสมัย” ซึ่งไม่เพียงส่งเสริมคุณธรรมภายในบุคคล แต่ยังยกระดับการบริหารรัฐให้มิตินของความเมตตา ความโปร่งใส และความรับผิดชอบต่อมวลมนุษยชาติ

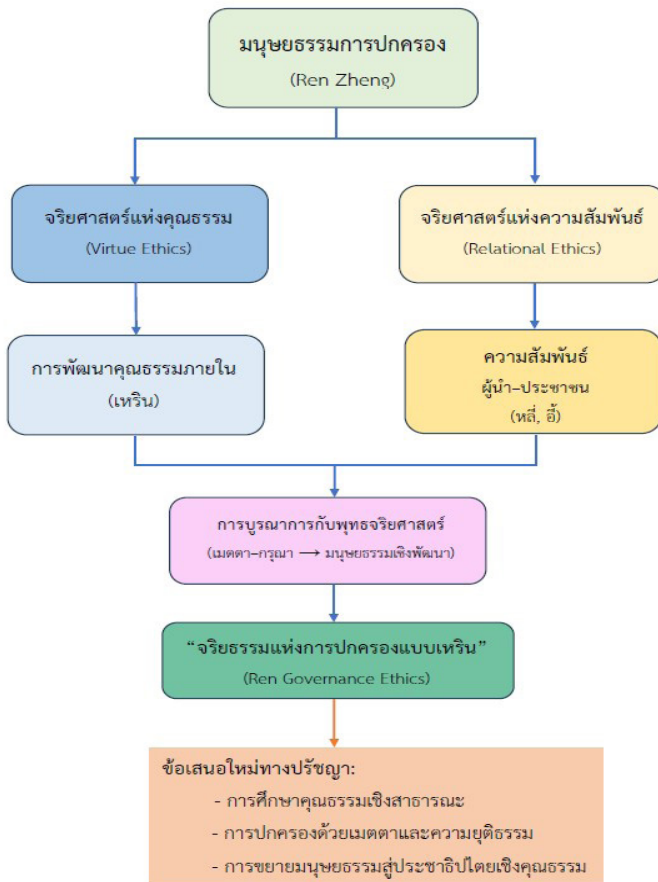

Figure 1: Diagram of Humanitarian Governance in Confucian Thought

สรุป

แนวคิดเรื่อง “มนุษยธรรมการปกครอง” ของขงจื๊อสะท้อนความเชื่อว่าศีลธรรมเป็นรากฐานของระเบียบสังคม การปกครองที่แท้จริงมิใช่การใช้อำนาจหรือบังคับด้วยกฎหมาย แต่คือการบ่มเพาะคุณธรรมในตนเองและประชาชน ความสงบสุขของรัฐเกิดจากการที่แต่ละบุคคลตระหนักหน้าที่และปฏิบัติด้วยเมตตา ความซื่อสัตย์ และความรับผิดชอบ การศึกษาจึงมิใช่เพียงแสวงหาความรู้ แต่เป็นกระบวนการขัดเกลาจิตใจให้เต็มเปี่ยมด้วยคุณธรรม

ขงจื๊อให้ความสำคัญสูงสุดแก่ มนุษยธรรม (เหริน – 仁) ซึ่งเป็นรากฐานของผู้ปกครองที่ดี ผู้ปกครองต้องปฏิบัติต่อผู้ใต้ปกครองด้วยความเคารพ ความเข้าใจ และเมตตา เพื่อสร้างสังคมที่สงบสุขและยุติธรรม การปลูกฝังเหรินจึงเน้นการประพฤติปฏิบัติในปัจจุบันมากกว่าความหวังต่อโลกหน้า ความกตัญญูและความสัมพันธ์ในครอบครัว เช่น พ่อแม่และลูก เปรียบเสมือนการดูแลต้นไม้ที่เคยให้ชีวิต ตอกย้ำว่าผู้ปกครองต้องเป็นแบบอย่างแก่สังคมโดยรวม

ขงจื๊อเสนอ ทางสายกลาง ที่รักษาสสมดุลระหว่างความเคารพผู้อื่นกับการเปิดโอกาสให้ผู้ใต้ปกครองแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ ผ่านเครื่องมือสำคัญ เช่น จารีตและดนตรี เพื่อขัดเกลาจิตใจและควบคุมการแสดงออกทางอารมณ์ให้เหมาะสม การยึดมั่นในความสัตย์จริงและการวางตัวอย่างสมดุลของผู้ปกครองไม่ว่าจะอยู่ในสถานะใด จะนำไปสู่สังคมที่กลมกลืน มีระเบียบ และเจริญรุ่งเรืองอย่างยั่งยืน

References

- Aristotle. (2009). *The Nicomachean Ethics* (W. D. Ross, Trans.). Oxford University Press.
- Bell, D. A. (2008). *China's new Confucianism: Politics and everyday life in a changing society*. Princeton University Press.
- Boonsuwan, K. (2004). *Three eras of China* (Revised ed.). Sukkapabjai Publishing.

- Dokbua, F. (2012). *Chinese philosophies* (4th ed.). Sayam Publishing.
- Fingarette, H. (1972). *Confucius: The secular as sacred*. Harper & Row.
- Hall, D. L., & Ames, R. T. (1987). *Thinking through Confucius*. State University of New York Press.
- Kabilsingh, C. (1989). Confucius: Philosophical and religious teachings. *Journal of East Asian Studies*, 2(1), 260.
- Kaewsuwan, J. (2023). A study of the concept of filial piety in Confucianism through the Four Books. *Humanities Academic Journal*, 28(1), 263.
- Kim, S. (2015). *Human governance: A new vision for sustainable leadership*. Routledge.
- Legge, J. (1920). *The Analects. Book II: 2. Ssu Shu: The Four Books*. Hong Kong: The International Publication Society.
- Li, X. L. (2018). *Confucian humanism and global ethics*. Beijing University Press.
- Satha-anand, S. (2014). *Reciprocal ethics in Confucian philosophy*. Chuanan Publishing.
- Satha-anand, S. (2019). *Lunyu*. Openbooks.
- Tatchaviset, Y. (2023). The meaning of the “New Confucianism Movement”. *Kasetsart University Journal of Chinese Studies*, 8(2), 248.
- Thai-khieow, C. (2024). *Kongzi Jiayu: Confucian apocrypha*. Goodhead Printing and Packaging Group.
- PhraTerapon Nutthiko (Buathong). (2021). *A comparative study of the concept of the sage in Theravāda Buddhist philosophy and Confucian philosophy* [Master’s thesis, Mahachulalongkornrajavidyalaya University]. <https://e-thesis.mcu.ac.th/thesis/4077>

Tu, W. M. (1985). *Confucian thought: Selfhood as creative transformation*.
State University of New York Press.